

Udvarhelyi András

Végre egy jót röhögtem!

*Polgárpukkasztó recenzió egy polgárpukkasztó könyvhöz –
Veszeka Attila: A költő, aki hülye verseket írt.*

Szomorú világban élünk. Állítják a pesszimisták. Szép új világ ez. Tartják az optimisták. Mindegyiküknek igaza van. A világ ilyen is olyan is. A komorság és a derű egyensúlyban van. Minden okunk megvan, hogy búskomorak legyünk és minden okunk megvan, hogy vidámak legyünk. Ha úgy teszünk, mint Szabó Lőrinc, aki azt írta a *Mozart hallgatása közben* című csodaszép filozofikus versében, hogy „csak a derű óráit számolom” és rámosolygok a világra, az visszamosolyog. Ha bánattal szemléljük, szomorúan tekint vissza ránk. Megjegyzem, nem újdonság, hogy irodalmunkban jóval több a komoly alkotás, mint a derűs. Mintha a költők szeretnének szomorkodni. Mivel én derűpárti vagyok, nagyon örültem, hogy ezt a búskomorságot megtörte egy vidám könyv. Mert jó, ha időnként fityiszt mutatunk a szomorú világnak, vidám humorral szemléljük a szörnyűségeket, bolondságokat és a boldogságokat. Mert a humorban az optimizmus és a pesszimizmus összeér. Egy vidám könyv alján ott a szomorúság is. Ilyen mézből és méregből összeérett, folyamatos meglepetésekkel teli, humoros, röhögtetően tanulságos könyv

Veszeka Attila műve: A költő, aki hülye verseket írt.

Előre kell bocsátanom, hogy az utóbbi időben különösen sok előítéletes, prüd ember él közöttünk, akik naponta mantraként ismétlik: én komoly ember vagyok, én komoly ember vagyok. Nincs humorérzékük. Őket sajnálom, mert a humor nélküli ember mindenre képes. És miközben megkeserítik, megnehezítik embertársaik életét, önmagukat a derűtől zárják el, minket pedig a nevetéstől akarnak megfosztani. Nekik nem ajánlom elolvasni ezt a könyvet.

Miért röhögtem végig az adomafüzért? Sokszor úgy, hogy a könnyeim is kicsordultak? Azért, mert a regény szereplői ismerőseink, ezek a részeges, önsorsrontó alakok, kocsmatöltelek itt mászkálnak körülöttünk, levizelik a villamos üléseit, részegen fetrengenek az utcán, modortalanok, sör, bor és pálinka meg a hányadék bűze terjeng körülöttük, akiktől az olyan, állítólag jól nevelt úri fiú, mint én, elhúzódom, igyekszem távol tartani magam, nem állok szóba velük, elkerülöm őket? Persze lelkiismeret furdalásból odahajítok egy-egy kiszemelt, kedvenc csavargómnak az infláció mértékének megfelelő 20, 50, 100, ma már 200 forintot. Persze, ha nem követem adományommal az infláció mértékét, csúnyán néznek rám a szerencsétlenek. Szívemre veszem sorsuk, gondjuk, vállamra venni nem vagyok bolond. Azért tetszett a könyv, mert a szerző szimpatikussá tette hőseit. Ez

a mű elsősorban nemcsak a hajléktalanokról mesél, hanem a kis egzisztenciákról, az önsorsrontókról, önmagukat hiába keresőkről, vagy sorsukba belenyugvókról, akik sajátos módját választják a lázadásnak.

Mert az ivás lázadás. Az ivás menekülés.

Igen, ezek az emberek szerencsétlenek. Még ha az író szimpatikussá is teszi őket, mint Steinbeck kedves csirkefogóját. Mert ezek a páriák éilhetetlenek. Mert egyetlen menekülési útvonalat ismernek, az ivást, a vedelést. Ady, aki maga is kompetens volt az ivászat művészetében, egyszer egy alkohológiai kongresszusról tudósítva ezt írta:

Adjatok, adjatok egy jobb világot, de hamar,

és akkor János bácsi elhajtja a butykost. A költő ezt a XX. század elején írta, és azóta nem lett igazságosabb a társadalom és a János bácsik, így Veszelka kvázi-költő hőse, Gijó és szesztestvérei továbbra is isznak, mint gödény, és előbb vagy utóbb beisszák magukat a nihilbe, és kiisszák magukat a normális életből, aztán az életből is.

Nos, ismétlem. Végigröhögtem magam a könyvön és közben arra gondoltam, ezek a „hősök” szesztestvérei Moldova kőbányai H. Kovácsának, Hrabal Česke Budějovice-i Pepin bácsijának, Hašek prágai Švejtkének és Rejtő Jenő pesti Pizskos Fredjének.

A mű hőseinek nevei sokatmondóak

Már önmagukban is jellemeznek. Veszelka mintha vígeposzt írt volna, csak prózában. Például a főhős, *Gijó, azaz a Gólya*, azért kapta ezt a nevet, mert kimagaslott alakjával a többi szeszszázán-dalárdatársai közül. Veszelka szereplői csaknem mind deviánsok. Például *Hátrahajlós Janika*, a kétes egzisztenciájú hajléktalan, aki nem előre görnyed, amikor berúg, hanem hátra hajlik, mint egy részeg tornász. Aztán felvonul, a neve nincs *kacskaújú állomásfőnök*, majd a darabszám-lálók rangidőse, *Tarkó* és jelentős szerepet kap történetben *Klárafalvy*, a restiben leskelődő, antialkoholista főnök, aki lopakodó üzemmódban követi beosztottjait, hogy piáláson kapja őket. És megjelenik a *hatalmas mellű Elvira*. Egyik meghatározó szereplő *Fogatlan Isten*, a jazz-zongorista, aki azért lett fogatlan, mert félt elmenni a fogorvoshoz.

Veszelka főhőseinek neve is írói találékonyaságáról árulkodik. Telitalálat Duxe neve, akit azért keresztelt el így a költő, illetve az író, mert nagy sikere volt az egy-mondatos udvarlással: a nőktől csak annyit kért: Dugsz-e? A szesztestvérek sorában előkelő helyet foglal el a poéta, *Troppauer Hümmér*, a költő tanácsadója és barátja, valamint *Ibolya Kálmán*, a sírásó és költő. *Szipu*, nomen est omen, a sokat próbált halottszállító vagy *Ágosta*, az istenverte költő férjverő felesége, a feministák példaképe. Aztán fontos szereplő *Pinic*, a temetői dalárda oszlopos, mindent tudó, tudós basszusa, aki arra a kérdésre, mikor volt a honfoglalás, azonnal rávág-

ja: 1608-ban. De a fontos kulcskérdésre: Biztos? – tömören azt válaszolja: Tudja a faszom! Ez a bölcsesség már-már felér a francia filozófus, Montaigne szállóigévé vált mondatával: Mit tudom én?! Csak a francia szalonképesebben fejezte ki magát. Pinic az, aki a nap bármely órájában képes öngyilkosságot elkövetni, és akit majdnem mindig megmentenek, míg végül „sikerül” elmenekülnie az életből. És olvashatunk *Józsiról*, akire „úgy ragadtak a nők, mint a légyapírra a legyek”, és aki előlük való menekülése közben így könyörög társainak szép flaszter-magyar-sággal: „*Tagadjatok le, nem lopom én a gecit!*” Végül is, ha csak Veszelka hőseinek neveit és az író rövid jellemzéseit böngésszük végig, már akkor is érdemes elolvasni, végigröhögni a könyvet, hiszen mindegyikük neve egyben önmagáért beszélő, figyelemfelhívó, polgárpukkasztó. És az olvasó, miközben élvezettel olvas, sejdíti, hogy maga a szerző is röhög a történeteiben.

Mert ez a könyv jókedvű anekdotafüzér,

mint a nagy elődöké, Hrabalé, Rejtőé, Hašeké. És az egyes megállók, mert Veszelka megállóknak nevezi fejezeteit, külön adomaként is élvezhetők olvashatók. Jó esti olvasmány. Derűsen, kacagva merülhetünk álomba, és talán *Gijó*ról és szesztestvéreiről álmodhatunk.

Röviden a tartalomról.

A könyv hősei az alsóbb néposztályból való, sodródó, jobb sorsra érdemes szeszszakánok és történetük helyszínei is a normális polgárok számára ismeretlen infernóban, a hétköznapi pokol alsóbb bugyraiban játszódnak. Az ingerszegény MÁV állomásán, a bűdös irodákban, a még bűdösebb, dohányfüstös kocsmákban, vagonokban, a sínek között, és a temetőben. Egy negyedművelt vagy félművelt, magát költőnek képzelő, szintén tartalmasabb életre érdemes darabszámláló, majd temetői kórista, az iszákos, soha-nem-lesz-költő *Gijó* meséli el kalandjait. Külön ki kell emelnem a könyv legfigyelemreméltóbb, legjobb részét, amit a „költő” a dilettáns *Hümér*ről megállapít és ami minden dilettánusra érvényes.

Dilettánsok figyellem! Dilettáns az, aki nem tudja, mit nem tud.

Ismerős írogató típus *Hümér*. Tele van velük az ország, akik büszkén, de tudatlanul írónak, költőnek nevezik magukat, gagyognak, ragyognak. *Hümér*, ha a versíráshoz nem is ért, de ahhoz igen, hogy úgy nézzen ki, mint egy valódi költő. És még van sok kacagtató történet, például, hogyan kell macskapörköltet készíteni és hogyan viselkedtek a rendszerváltás után a köpönyegforgatók, hogyan váltak sokan leninistából templomba járó, képmutató alakká.

És végül szólnom kell Veszelka hőseinek beszélt nyelvéről,

amely egy jól nevelt prüd számára polgárpukkasztóan trágárnak tűnhet. Mert nemcsak az ivás, hanem a trágárság is lázadás. Valóban sok ilyen nyomdafestéket nem tűrő mondat és szó található a könyvben. Főhetett is a feje az írónak, Veszelkának és a kiadónak, Kaiser Lászlónak, a jó ízlésű irodalmárnak, vajon kiadható-e

ennyi trágárság. De hát, ha az alsóbb néposztálybeli szereplők a valóságban is durván beszélnek, káromkodnak, baszdmeg-eznek, akkor arról nem az író tehet. Ez nagy csapda az író és kiadó számára, mert a képmutató magyar társadalom nem tűri a trágárságot. Viszont az írónak feladata az is, hogy reálisan ábrázoljon és abba a beszélt nyelv, a kocsma nyelve is beletartozik. Veszelka mentségére írom, hogy a nyelv is jellemez, mint a ruha vagy a cselekedet. Úgy mondanám, hogy Veszelka kifejezései funkcionálisak. Helyük van a hősök mondataiban, és csak úgy és csak ott és csak akkor. Egy szeszszázán nem finomkodhat a regényben sem, mert ha így tesz, hiteltelenné válik a mű. *Janika* például nem egyszerűen figyel, hanem „kurvára figyel”. És azt mondja autentikusan, hogy: „*Gijó*, bazmeg, akasztott ember van a budiban.” „A tököm lehet a forda” – morfondírozik a költő. *Gijó* „szeretett a homokhegyen, vizes fejét német juhászának nedves szőrére hajtva *dögleni*” – *nem fekszik*. A lányok, csajok nem csókolóznak, hanem smárolnak. Vagy egy másik példa: „*A picsába, gondolta ekkor az agyaglábú költő*”. Aztán itt vannak a könyv legzaftosabb mondatai, amit félek idézni, amiktől minden bizonynyal felháborodnak az erkölcsvédők. A költőt így figyelmezteti kártyapartnere, Tarkó: „*Ha nőd van, a TŰZÉP vezetőjével, Markoticssal vigyázni kell. Hatalmas farka van, a múltkor sumákban seggbe kúrta a csajomat, de úgy, hogy az még a Markotics bránerét is összefosta.*” Az első pillanatban lehidaltam, elborzadtam én is. Ez mégis csak túlzás. De elkezdtem gondolkodni, vajon hogyan lehetne megfogalmazni ezeket a mondatokat és a regénybeli többi trágárságokat is, amelyek más szókörnyezetben obszcénnek, durvának, trágárnak ható kifejezéseknek számítanak? Egy csavargó, szédelő iszákos nem beszélhet úgy, mint „a púderezett faszú irodalmár”, ahogy az egyik regényhős aposztrofálja a széplelkű irodalmárokat. Ha az író reálisan akarja jellemezni hőseit, úgy kell beszéltetnie őket, ahogy a valóságban dumálnak. Tudomásul kell vennünk, hogy a trágárság, az obszcenitás, része a magyar nyelvnek, a magyar irodalomnak, a magyar kultúrának, csak egy szabály van. Nem szabad öncélúan trágár szavakat használni. Már Umberto Eco is megírta, hogy a rút is lehet széptanilag szép és Veszelka szépirodalmat írt, igaz, néha trágár szavakat is használva.

(Hungarovox Kiadó, Budapest, 2020)